

Strategisk næringsplan for Dalane 2003- 2007

Innhold:

- 1. Innledning**
- 2. Visjon og bakteppe for SNP i Dalane**
- 3. Hovedmålsetninger**
 - 3.1: Ungdom skal komme tilbake til Dalane etter endt utdanning
 - 3.2: Dalane skal være en attraktiv region for nyskaping
 - 3.3: Dalanes regionale identitet skal styrkes
 - 3.4: Lær mer her
 - 3.5: Dalane må bli bedre kjent i og utenfor Rogaland
 - 3.6: Utbygging av nødvendig infrastruktur
- 4. Dalane i verden - sentrale og regionale planer og føringer**
 - 4.1: Sentrale myndigheter
 - 4.2: Rogaland
- 5. Hva kjennetegner Dalane ved inngangen til 2003?**
 - 5.1 : Befolkningsutvikling
 - 5.1.1: Hva forteller tallene?
 - 5.2: Næringsstruktur
 - 5.3: Bedriftenes vurderinger - resultater av undersøkelse
 - 5.4: Sterke og svake sider - vurdert av Elevrådet ved Dalane vg. skole
- 6. Hvordan når vi målene - strategier**
 - 6.1: Vekst
 - 6.1.1: Dalane skal legge til rette for at ungdom kommer tilbake etter endt utdanning
 - 6.1.2: Jenter skal få realisert sine evner, ønsker og drømmer i Dalane
 - 6.1.3: Samarbeid for å sikre regionen tilgang på kvalifisert arbeidskraft
 - 6.1.4: Ta imot - og utnytte - innflytternes ressurser
 - 6.2: Nyskaping
 - 6.2.1: Dalane Næringshage som lokomotiv for satsingen på nyskaping i regionen
 - 6.2.2: Natur- og kulturgitte fortrinn
 - 6.2.3: Høyhastighetsnettet i Dalane tas ibruk for bedrifter og offentlige institusjoner
 - 6.2.4: Skape møteplasser/felles arena for næringsliv og kommuner i regionen
 - 6.2.5: Rett fra Dalane
 - 6.3: Regional identitet
 - 6.3.1: Interkommunalt arbeid skal utvides og strykes
 - 6.3.2: Kulturfestivalen i Dalane
 - 6.3.3: Felles opptreden mot omverdenen

6.4: Kompetanse

6.4.1: Regionalt kompetansesenter som koordinerer/initierer etterutdanning

6.4.2: Utbygging av flere permanente tilbud om kompetanseheving i regionen

6.5: Profilering

6.5.1: Dalane.no

6.5.2: Reiselivsplan for Dalane

6.5.3: Aktiv markedsføring av regionen på prioriterte områder

6.6: Infrastruktur og tilrettelegging

6.6.1: Transportplan for Dalane

6.6.2: Næringsvennlige kommuner

7. Tiltaksprogram høsten 2003 – ut 2004

8. Finansiering

9. Organisering og tidsrammer

1. Innledning

Strategisk Næringsplan for Dalane er utarbeidet på initiativ fra Dalanerådet. Planen er utarbeidet av nærings sjefen i Dalane, Inger Christensen. Det har vært leid inn konsulenthjelp fra Kvint AS ved Reidar Hebnes. Planen inneholder en beskrivelse av befolkning og næringsliv i Dalane, og den setter opp mål og strategier for arbeidet på kort og lang sikt.

Styringsgruppa for arbeidet har bestått av: Kjell Moen – Lund næringsforening, Tor Olav Gåsland – Bjerkreim næringsforening, Leiv Rosengren – Sokndal næringsforening, Peder Rasmussen – Sentrumsforeningen i Egersund, Raymond Johnsen – Egersund Sea Service, Jørgen Moa –Reisemål Syd Vest, Kjell Erfjord – leder av Dalanerådet og ordfører i Lund, Marit Myklebust – ordfører i Eigersund, Gudmund Holmen – ordfører i Sokndal, Asbjørn Gjedrem/Marthon Skårland – ordfører i Bjerkreim.

Planprosessen har vært delt inn i faser. I fase 1 ble det gjennomført en intervjuundersøkelse hos 30 sentrale bedrifter i Dalane. I fase 2 ble det gjennomført samlinger på Dalane videregående skole, en fellessamling for næringsliv og offentlige institusjoner, næringsforeningene ble konsultert og styringsgruppen gjennomførte sine diskusjoner. I fase 3 sendes planen ut til høring, og fase 4 er politisk behandling i Dalanerådet og i kommunene i regionen.

Strategisk Næringsplan skal være retningsgivende for næringsutviklingsarbeidet i Dalane. Planen legger føringer på arbeidet til nærings sjefen i Dalane og til de deltakende kommuner, og prioriteringene i planen vil bli fulgt når en tar stilling til hvilke prosjekter og tiltak en vil støtte – enten økonomisk eller med tid og arbeid. Næringslivet i regionen har vært invitert til å delta i planprosessen, og kommer også til å bli bedt om både å delta i, og å vurdere de prosjektene som settes i gang. Det forutsettes også at næringslivet i regionen er med når planens tiltaksdel rulleres hvert år i den fireårige planperioden.

Det offentlige kan ikke vedta at det skal skapes arbeidsplasser i det private næringsliv, men det kan legges til rette for at så skal skje. Strategisk Næringsplan for Dalane skal være en dokumentasjon på hvilke områder kommunene, regionrådet og næringslivet i fellesskap har kommet fram til at en må satse på for å nå sine mål. For næringslivet vil planen være en nyttig oppsummering av statistikk, analyse i tillegg til konkrete prosjekter en kan velge å delta i. For Dalanerådet, kommunene og den interkommunale nærings sjefen er planen et arbeidsverktøy og en forpliktelse.

2. Visjon og bakteppe for SNP i Dalane

SNP for Dalane har følgende visjon:

- *Dalane skal være en livskraftig, mangfoldig og åpen region i jevn vekst*

Dalane som region hadde jevn vekst i befolkningen på 90-tallet. Denne veksten kom i hovedsak i Eigersund kommune. Bjerkreim har hatt stabilt folketall, mens Sokndal og Lund har opplevd en tilbakegang - størst i Sokndal. Ved årtusenskiftet har veksten stoppet opp, også i Eigersund, og regionen som helhet opplever nå stillstand.

Folk som bort i Dalane, jobber i Dalane. Pendlerstatistikken viser at det er relativt liten både inn- og utpendling til regionen. Unntaket er Bjerkreim som har en utpendling på 37,1%, men

heller ikke det er et spesielt stort antall pendlere sammenlignet med mange andre kommuner i Rogaland. Fra Eigersund pendler det ut 22,1%, noe som er svært lavt – i Rogaland er det bare Hjelmeland, Suldal, Sauda, Finnøy og Utsira som har lavere utpendling. Kontrasten til dette ser en i andre kommuner i fylket. Time kommune hadde den største befolkningsveksten i 2001, fra den kommunen pendler 54% ut for å jobbe i en annen kommune. Veksten i befolkning forklares med stor vekst i boligbygging på Bryne.

Nedgangen i befolkningsveksten i Dalane sammenfaller i tid med usikre tider på Kværner Eigersund sitt verft på Eigerøy på slutten av 90-tallet, uten at det forklarer alt. Etter den tid har verftet hatt stor aktivitet, uten at veksten i befolkning har tatt seg opp igjen. Det er grunn til å anta at den generelle tendensen med flytting fra distriktene mot store sentra, også rammer Dalane, inkludert Eigersund.

I kommunene på Nord-Jæren, vil en kunne øke befolkningen ved å satse stort på boligbygging. Arbeidsmarkedet er felles, og kommunikasjonsmulighetene så gode at en kan bo i Hå, Time, Klepp, Sola, Gjesdal osv. og jobbe i Sandnes og Stavanger. For Dalane er situasjonen en annen. Selv om det er noen som pendler nordover også fra denne regionen, er det ikke hovedtendensen. Dalbuen vil jobbe i Dalane – og det betyr at om en ønsker vekst i befolkningen i regionen, må det skapes nye arbeidsplasser i regionen. Tilrettelegging for næringslivet og et aktivt næringsutviklingsarbeid er med andre ord helt avgjørende for at dalaneregionen skal vokse, og at kommunene skal nå sine mål – enten det gjelder skatteinngang, servicetilbud eller en bærekraftig sammensetning av befolkningen.

Hvis en går enda grundigere inn i tallene, ser en at ungdom reiser ut, og mange velger å ikke komme tilbake. Dette ser ut til å være tilfellet for jentene i noe større grad enn guttene. På sikt vil med andre ord regionen få en skjev befolkningsstruktur, med mange eldre og for få unge, særlig kvinner. Ut fra resonnetet om at det er arbeidsplassene som er grunnlaget for befolkningsvekst, blir det derfor ekstra viktig at det skapes arbeidsplasser som er interessante for jenter og kvinner i Dalane.

3. Hovedmålsetninger

SNP for Dalane har satt seg seks hovedmål. Disse målene må vi nå for at visjonen skal bli virkeliggjort. Strategiene, eller de sentrale veivalgene som må tas, er knyttet direkte til disse hovedmålsetningene.

3.1: Hovedmål 1: Ungdom skal komme tilbake til Dalane etter endt utdanning

Det ligger en stor verdi i at ungdom fra Dalane reiser ut for å gå på skole eller studere ved et universitet. Det er viktig å få nye impulser, bli kjent med nye steder og mennesker. Regionen må ønske alle lykke på reisen ut i verden - for så å legge til at en ønsker alle velkommen tilbake. Dalane vil trenge personer med høy kompetanse for å kunne utvikle sitt næringsliv videre, og det må legges til rette for at det finnes relevante jobber å komme tilbake til. Det vil også være svært viktig at jobbene som tilbys har utviklingspotensiale – etterutdanning og nettverk er viktige stikkord.

3.2: Hovedmål 2: Dalane skal være en attraktiv region for nyskaping - i eksisterende bedrifter og for nyetablerere.

Dalaneregionen sett under ett har en variert næringsstruktur, med bergverk, fiskeindustri, maritim elektronikk, treindustri, mekanisk industri og landbruk. Det er likevel noen få store bedrifter som har veldig stor betydning, og når noen av disse sliter, merkes det i hele regionen. Dalane har behov for flere bein å stå på, og de bedriftene som allerede er her, må gis muligheter til å videreutvikle seg. Det må skapes en sterkere etablerer- og nyskapingskultur for at dette skal lykkes. Etableringen av Dalane Næringshage med lokalisering i første omgang i Egersund og Sokndal vil kunne bidra til en slik positiv kultur. Det blir for øvrig et viktig mål for SNP i Dalane å videreføre arbeidet som er satt i gang gjennom "Nyskaping i Dalane" og "Start i Sokndal".

Mangel på risikokapital, oppgis som en viktig hindring for nyskaping og knoppskyting i Dalane. Dette gjelder både kapital fra private og fra det offentlige virkemiddelapparatet. Spesielt for Bjerkreim kommune virker SNDs inndeling av kommunene urettferdig. Kommunen er - og identifiserer seg - som en distriktskommune, men behandles etter retningslinjene for "sentrale strøk" i SND-systemet. Dalane kan være et aktuelt område for uttesting av nye og alternative måter å skaffe kapital til nyskapende prosjekter. Samarbeid mellom bedrifter, banker og det offentlige har vært en modell for å skaffe finansiering til den lokale fiskeflåte, noe lignende kan være aktuelt også for nyetableringer i andre næringer.

3.3: Hovedmål 3: Dalanes regionale identitet skal styrkes

Dalane beskrives som et felles arbeidsmarked. En rekke viktige bedrifter, institusjoner og organisasjoner har Dalane som sitt nedslagsfelt: Dalane Energi, Dalane tidende, Dalane videregående skole, Dalane Næringshage, Dalane Interkommunale Miljøverk osv. Regionen har felles næringsjef. I mange sammenhenger er den enkelte kommune en for liten enhet, og det er et ønske om å utvide det regionale samarbeidet på mange områder.

Det mye som gjenstår før en kan si at regionen framstår som en sterk enhet - f.eks i forhold til vekstkommunene lenger nord i Rogaland. Med Stavanger som sentrum, samarbeider både næringsliv og kommuner på Nord- Jæren stadig mer forpliktende, og Dalane står i fare for å forbli i skyggen av "storebror", hvis en ikke sørger for å gjøre seg synlig.

3.4: Hovedmål 4: Lær mer her!

Dalane har et godt utdanningstilbud opp til og med videregående skole. Grunnskolene og den videregående skolen i regionen holder stabil og høy kvalitet. Dalane videregående skole har vært i forkant både når det gjelder ungdomsbedrifter og nye former for organisering av skoledag og undervisning. Når det gjelder høyere utdanning er situasjonen en annen. Det er ingen permanente tilbud om høyskole- eller universitetsutdanning i Dalane. Denne situasjonen vises også når en ser på oversiktene over hva slags utdanning befolkningen i Dalane har. En ligger lavt på statistikken over personer med høyere utdanning (fire år eller mer på universitet eller høyskole), mens en er høyt representert blant dem som har videregående skole og/eller fagbrev. Dalanerådet har de siste årene lyktes godt i å etablere desentraliserte tilbud, både med fjernundervisning pr. data, og med forelesere som pendler fra høyskolene. I 2002 deltok ca 200 personer i utdanning som gir formell kompetanse (vektall) i Dalane.

Det er et viktig mål å fortsatt kunne gi et desentralisert tilbud om høyere utdanning - og etterutdanning i Dalane. Mange vil ta utdanning ved siden av jobb, andre vil ha påfyll på den

utdanning de allerede har. Noen vil kombinere et liv med små barn, jobb og utdanning - og da blir det vanskelig hvis en enten må pendle eller flytte. Som et ledd i "Nyskaping i Dalane" ble det satt i gang et prosjekt for å etablere et kompetansesenter i regionen. Prosjektet er i gang i samarbeid med Dalane Næringshage, og vil bidra til samordning av eksisterende tilbud og flere muligheter for nye etterutdanningstilbud i sørfylket.

3.5: Hovedmål 5: Dalane må bli bedre kjent - i og utenfor Rogaland

Dalane er et godt sted å bo. Naturen er variert og gir store muligheter for et rikt friluftsliv. Regionen har et enormt utvalg av lag og foreninger, og den kulturen som kan nytes på kafeer, gallerier eller i kino- eller konsertsalen - utvikles stadig videre. Regionen har et godt utbygd tog- og busstilbud, Sola lufthavn ligger i akseptabel kjøreavstand, det går ferge til Danmark som fra april 2003 utvider sin kapasitet betydelig, stamveien E 39 går gjennom regionen - det samme gjør Nordsjøveien Rv 44. Dalane har med andre ord potensiale til å ta imot mange flere besøkende enn det en gjør idag, både fra eget fylke, fra eget land, og fra andre steder i verden. SNP ønsker å bidra til at profilering og markedsføring av regionen koordineres og profesjonaliseres.

3.6: Hovedmål 6: Utbygging av nødvendig infrastruktur

Tilstrekkelige og godt plasserte næringsarealer er en forutsetning for at det kan skapes nye arbeidsplasser i Dalane. Dette er prioritert i kommuneplanene i alle de fire kommunene. En har så langt ikke samordnet sitt arbeid med arealplanlegging i regionen.

Når det gjelder samferdsel, vil det være av betydning også for Dalane at en fortsetter satsingen på Jærbanen. Kortere kjøretid til Stavanger vil gjøre at også denne regionen kan være et boalternativ for flere mennesker. Nordover på E-39 ville omlegging/utbedring ved Vikeså og Vikesåbakkene forbedre trafikksikkerheten og framkommeligheten. Sørøver er Drangsdalen en flaskehals, både på bane og på vei. E-39 trenger krabbefelt langs denne strekningen for å avhjelpe situasjonen, særlig når det er dårlig føre. Når det gjeldet toget, er dette både et spørsmål om sikkerhet/rassikring og om kjøretid fra Egersund til Moi – og fra Dalane til Kristiansand og Oslo.

Riksvei 44 mellom Hauge i Dalane og Flekkefjord har en standard som i dag ikke er akseptabel. Tyngre kjøretøy må kjøre om Egersund for å komme til Flekkefjord, noe som er en omvei på ca 7 mil. Store deler av den aktuelle strekningen må legges om i ny trasé.

På Eigerøy ligger flere av de største bedriftene i Dalane – Aker Kværner, Simrad Egersund, Egersund Trål m.fl. Her ligger også fergeterminalen med daglige avganger til Danmark. Krysset på Eie, Eigerøy bru og avkjørselen fra Eigerøy bru er alle med på å gjøre videre satsing på næringsutvikling på Eigerøy vanskelig. Det blir køer og langsomt gående trafikk, det er vektbegrensninger på brua, og det er vanskelig å manøvrere med store kjøretøyer som f.eks skal til fergeterminalen. Det vil trenge betydelige bevilgninger over ulike samferdselsbudsjetter for å få de nødvendige utbygginger og utbedringer i dette området på plass. SNP, Dalanerådet og kommunene må i denne sammenheng samarbeide godt med næringslivet for å påvirke de bevilgende myndigheter.

Egersund Havn er en moderne fiskeri- og trafikkhavn. Det landes mer fisk her enn i noen annen havn i Norge, og et tusentalls båter, i alle størrelser, anløper hvert år. En videre utvikling av Egersund Havn vil være av avgjørende betydning for næringsutviklingen i hele

Dalane. Potensialet som ligger i kontakten mot Danmark og Kontinentet må utnyttes bedre, en eventuell utvidelse av fergetrafikken til også å inkludere Englandsbåten vil gi nye utfordringer, men også mange nye muligheter for næringslivet i regionen.

4. Dalane i verden - sentrale og regionale planer og føringer

SNP-prosessen i Dalane er delvis finansiert med midler fra Rogaland Fylkeskommune. I sitt tilsagnsbrev skriver fylkesnæringsjefen: "Fylkesrådmannen vil samtidig be om at en i arbeidet med Strategisk Næringsplan for Dalane i tillegg til å ta utgangspunkt i egne utfordringer, forsøker å knytte planen for Dalane opp mot førende planer og dokumenter på fylkesnivå, som for eksempel "Regionalt utviklingsprogram" (RUP), strategisk næringsplan, reiselivsplan eller andre relevante dokumenter. Tilsvarende vil Fylkesrådmannen arbeide for en bedre regional forankring av RUP".

"Norge skal bli best i nyskaping" har vært budskapet fra statsministeren ved årsskiftet 2002/2003. I løpet av kommende år vil både storbymeldingen og en egen melding om virkemiddelapparatet/næringsutvikling bli lagt fram for Stortinget. Dette er selvsagt føringer som vil få betydning også for Dalane.

4.1: Sentrale myndigheter

Regjeringen setter opp seks satsingsområder som skal øke nyskapingsevnen i Norge:

- Oppbygging av kunnskap og kompetanse
- Forskning og kommersialisering av forskningsresultatene
- entreprenørskap og oppstart av nye virksomheter
- Forenklingsarbeid
- Infrastruktur og regionale innovasjonsmiljøer
- De generelle rammer for næringslivet

I 2003 skal regjeringen legge fram en melding for videreutvikling av storbyene. I forarbeidene til denne meldingen opererer en med begrepet "Stavanger-regionen" - og denne regionen består av 13 kommuner, der Hå er den sørligste. Dalane må med andre ord finne sin plass - og sin identitet som utkant til en slik storregion. Utfordringen for Dalane blir å ta sine egne valg, ikke bare bli tildelt en plass - og bli definert – av andre.

4.1.1: Veivalg for næringsutvikling

Forskningsmiljøene som ser på utvikling av næringslivet, har de siste årene anbefalt at nyetableringer skjer i "miljøer" eller "klynger". Nettverk og kontakter med andre blir en avgjørende faktor for å lykkes, og i det sentrale virkemiddelapparatet stiller en seg spørsmålet om en bør forutsette at nyetablerere har en slik kontakt før de tildeles støtte. I Dalane har en satt i gang arbeid med å etablere en næringsklynge knyttet til Dalane Næringshage. Næringshagen vil være en del av et landsomfattende nettverk av næringsparker, næringshager og forskningsmiljøer. For bedrifter i Dalane gir det en rekke spennende muligheter, utfordringen blir å sette de nye virksomhetene i stand til å nyttiggjøre seg dem.

4.2: Rogaland

Strategisk næringsplan for Rogaland har følgende visjon: "Rogaland skal være en av Europas ledende næringsregioner basert på høy kompetanse, nyskapingsevne, internasjonalisering, god

livskvalitet og miljømessig god utnytting av naturressursene". Denne visjonen søkes virkeliggjort bl.a ved gjennomføring av de årlige regionale utviklingsprogram.

Regjeringen ønsker at fylkeskommunen skal ha hovedfokus på å være "regional utviklingsaktør", og jobbe etter prinsippet om "partnerskap". Det er satt av økonomiske midler til en slik satsing, og den enkelte fylkeskommune har blitt utfordret til å definere hvordan en vil påta seg denne oppgaven. For Rogaland er det foreslått at "RUP-prosessen regionaliseres med utgangspunkt i KRDS definisjon av robuste regioner, arbeids- bosteds- og serviceregioner (ABS-regioner)."

For Dalanes vedkommende vil det være naturlig at regionens SNP blir grunnlaget for en regionalisert RUP.

5. Hva kjennetegner Dalane ved inngangen til 2003?

Dette kapitlet vil gi en overfladisk beskrivelse av befolknings- og næringsutvikling i Dalane. Tallmaterialet er i all hovedsak hentet fra Statistisk Sentral Byrås regionalstatistikk. I forbindelse med utarbeidelsen av handlingsplanene for Nyskaping i Dalane og Start i Sokndal har det blitt utarbeidet lengre beskrivelser av utvikling innenfor ulike næringsgrener, en egen utredning om betydningen av Aker Kværners bedrift på Eigerøy osv. Dette er utredninger som ikke gjentas i SNP, men som selvsagt er viktig bakgrunnsmateriale for planarbeidet.

5.1 Befolkningsutvikling

Dalane hadde 22 242 innbyggere pr. 1.1.2001. Det betyr at regionen har hatt en vekst på 4,4% de siste 10 årene. Veksten har kommet i Eigersund og Bjerkreim mens Sokndal har hatt en tilbakegang og Lund har hatt stabilt folketall. I Eigersund bor 74% av befolkningen i tettbygde strøk, i Lund og Sokndal gjør henholdsvis 63% og 52% det samme, mens det i Bjerkreim bare er 28% av befolkningen som bor i tettbygde strøk. Bjerkreim er den av kommunene i Dalane med størst utpendling, og de fleste pendler nordover. Fra Lund går pendlingen motsatt vei - mot Flekkefjord.

Befolkningsvekst 1991- 2001

Eigersund: +7,2% Sokndal -2,8% Lund +0,9% Bjerkreim +4,6%

Innpendling til kommunene i prosent av totalt antall ansatte (2001):

Eigersund: 13,8% Sokndal 9,4% Lund 18,8% Bjerkreim: 18,0%

Utpendling fra kommunene i prosent av totalt antall sysselsatte (2001)

Eigersund: 22,1% Sokndal 33,2% Lund 24,9% Bjerkreim 37,1%

GRAFISK FRAMSTILLING – BEFOLKNINGSUTVIKLING

Både når det gjelder inn- og utpendling er det en overvekt av menn som reiser mellom kommunene. F.eks fra Eigersund er det 27% av mennene som pendler ut av kommunen, mens bare 16,2% av kvinnene gjør det. Tilsvarende tall for innpendling til samme kommune er 17,3% for menn og 9,8% for kvinner. Fra Sokndal er det en del utpendling i hovedsak til Eigersund, mens det fra Bjerkreim er mange som pendler nordover mot Jære, Forus, Sandes og Stavanger. Ser en Dalane under ett, er det relativt liten pendling – både inn og ut,

sammenlignet med andre deler av fylket. Forenklet sagt vil de som bor i Dalane også ønske å jobbe her. En økning i antall arbeidsplasser er med andre ord avgjørende for å oppnå vekst i befolkningen.

Når det gjelder befolkningsstruktur er det særlig tre ting statistikken er opptatt av: Andelen eldre over 67 år, andelen unge under 17 år, og fordelingen mellom kvinner og menn. Det er store forskjeller kommunene imellom, og det er Sokndal som har den befolkningsstrukturen som gir størst grunn til bekymring: flest eldre og færrest unge - og 90 kvinner pr. 100 menn i alderen 20-39 år.

Andel barn under 17 år (landsgjennomsnitt 23,6%)

Eigersund 26,9% Sokndal 25,5% Lund 28,3% Bjerkreim 29,4% Rogaland 26,6%

Andel eldre over 67 år (landsgjennomsnitt 13,5%)

Eigersund 12,5% Sokndal 17,4% Lund 14,1% Bjerkreim 13,2% Rogaland 11,3%

Andel kvinner pr. 100 menn i alderen 20- 39 år (landsgjennomsnittet 97)

Eigersund 93 Sokndal 90 Lund 83 Bjerkreim 96 Rogaland 96

Andel barn/unge og eldre pr. 100 yrkesaktive

Eigersund 65 Sokndal 75 Lund 74 Bjerkreim 74 Rogaland 61 Norge 59

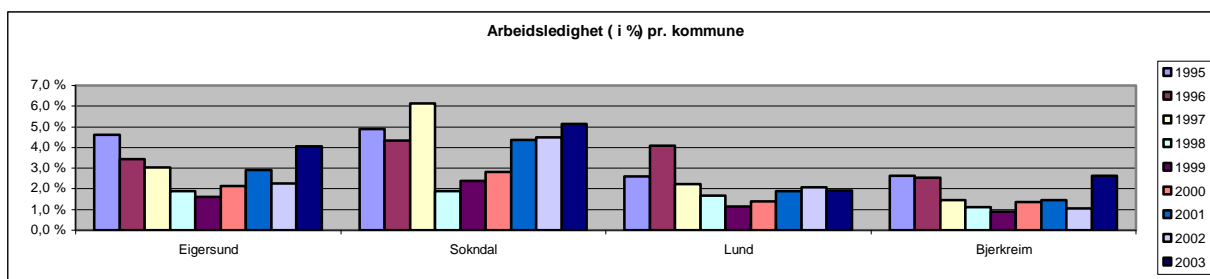
GRAFISK FRAMSTILLING ØVRIG STATISTIKK

5.1.1 Hva forteller tallene?

Tallene viser at Dalane har hatt vekst i befolkningen de siste 10 årene. Veksten har ikke vært så stor som i kommunene rundt Stavanger, men større enn i mange distriktskommuner i Norge. Veksten stoppet opp i Eigersund i år 2000, og når det ikke var vekst i den største dalanekommunen, går regionen som helhet tilbake. De siste to årene har veksten vært forsvinnende liten - i praksis har den stoppet opp. Årsakene til at veksten stoppet opp, kan være flere, men det er et sammenfall i tid mellom en stopp i vekst, og en økende usikkerhet ved hjørnesteinsbedriften til Aker Kværner i Egersund.

Fordelingen mellom kvinner og menn er urovekkende i hele Dalane - men kanskje særlig i Lund og Sokndal, selv om dette foreløpig ikke har gitt seg utslag i at antallet barn under 17 år er fallende i Dalane. Tvert imot er samtlige kommuner godt over landsgjennomsnittet på dette feltet. Rogaland har som tallene viser en relativt ung befolkning, men det er ikke Dalane som trekker denne statistikken i riktig retning. Samtlige kommuner i Dalane har en større andel eldre over 67 år enn gjennomsnittet i fylket, noe som har betydning for kommunenes utgifter til eldreomsorg.

I Dalane har det regionen sett under ett vært lav arbeidsledighet den siste tidsperioden. Som tabellen nedenfor viser, er det likevel enkelte unntak fra et slikt hovedinntrykk.

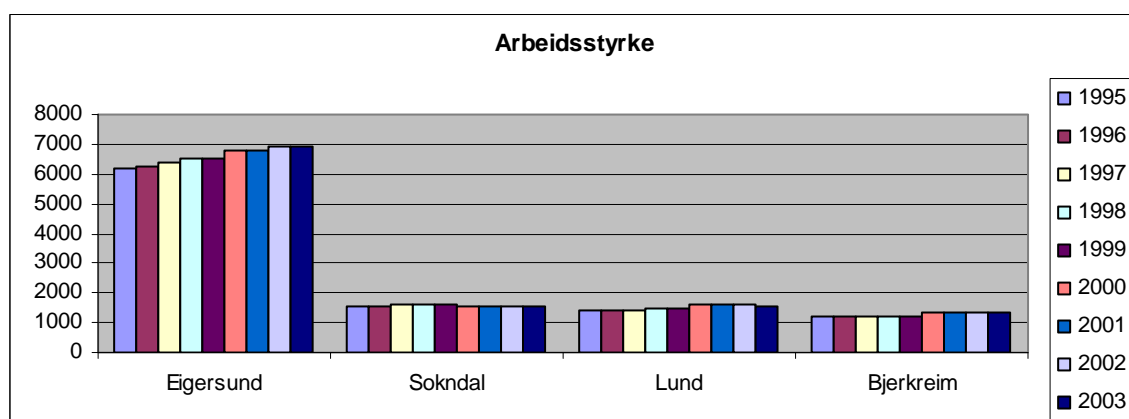

Tabellen viser utviklingen i arbeidsledighet fra 1995 til 2003

5.2: Næringsstruktur

Dalanerregionen har en variert næringsstruktur. Ettersom regionen både har en sentral havn, store mineralressurser og muligheter for et omfattende landbruk, har en utviklet mange bein å stå på. Utnyttelse av naturressurser - kan stå som en fellesnevner for omfattende deler av næringslivet, kanskje særlig hvis en legger til at foredlingsgraden ikke er spesielt høy.

Hvis en deler regionen opp etter kommunegrensene, blir bildet et litt annet. Hver kommune for seg - muligens med unntak av Eigersund - er sterkt avhengige av en - eller få - store bedrifter. I Lund er NorDan hjørnesteinsbedriften, slik Titania er det i Sokndal. I Bjerkeim er det landbruk som dominerer, og landbruksbedriften TINE-meieriet Sør, er den største enkeltbedriften i kommunen. Eigersund er som tidligere nevnt svært avhengig av Aker Kværners bedrift på Eigerøy - etter siste nedbemanning er det 450 ansatte her. Kommunen har imidlertid en rekke større og mindre bedrifter knyttet til fiskerinæringen, en høyt utviklet maritim industri, og et utviklet bysenter med tilbud om handel og service. Sammenlignet med andre deler av fylket er Dalane i liten grad avhengig av oljesektoren.

Tabellen viser utviklingen av arbeidsstyrken i Dalane. Regionen sett under ett har hatt en økning i antallet registrerte arbeidstakere. Ser en kommunene hver for seg, ser en at det er i Eigersund veksten har kommet, mens det har vært små endringer i de andre tre kommunene.

5.3: Bedriftenes vurderinger - resultater av undersøkelse

I forarbeidet til SNP for Dalane, gjennomførte næringssjefens kontor en spørreundersøkelse i en del utvalgte bedrifter. Målsetningen med undersøkelsen var både å få et innblikk i situasjonen hos den enkelte, se på utviklingsstrekk bl.a med hensyn til antall ansatte, omsetning og resultat, og å høre hva bedriftslederne var regionens sterke og svake sider. Spørreskjemaet, listen over bedriftene som deltok, og en rapport med resultatene av undersøkelsen er vedlegg til SNP.

Næringssjefens kontor gjennomførte en lignende undersøkelse årsskiftet 98/99. Da var et hovedinntrykk at mange bedrifter hadde akutte problemer med å skaffe tilstrekkelig, og kvalifisert arbeidskraft. Det inntrykket er forandret denne gang. Det er svært få bedrifter som sier de kommer til å trenge å ta inn folk i året som kommer, mange merker også at det er flere som søker på de jobbene som blir ledige. Det er de som trenger den mest spesialiserte, høyere utdannelsen som fortsatt melder at det er vanskelig å konkurrere om arbeidskraften med bedrifter i Stavangerområdet, og andre sentrale deler av landet.

Flere bedriftsledere understreket imidlertid at de ser et problem med rekrutteringen av fagfolk på litt sikt. Dette gjelder særlig for de bransjene som trenger fagarbeidere innenfor de mer tradisjonelle industrifagene. Dette er fag som kommer for dårlig ut når ungdom velger studieretning på videregående skole. Primærnæringene som landbruk og fiskeri preges av de samme utfordringene. Det er med andre ord helt nødvendig å se på om barn og unge fra Dalane som skal gjøre sine utdanningsvalg, vil velge slik næringslivet i regionen har behov for. Sett fra den andre siden er utfordringen til næringslivet å skape de arbeidsplassene som unge mennesker vil finne attraktive.

Bedriftene melder videre om bedre inntjening enn tidligere, flere har sett på egen drift for å gjøre den mer effektiv og lønnsom. Eksportbedriftene sliter med den sterke krona, mens en del bedrifter som hovedsakelig har Norge som marked, melder om et svært godt år i fjor. På spørsmål om de ser lyst eller mørkt på framtida - svarer så godt som alle at de er optimister. En er klar over de særegne norske forholdene - særlig når det gjelder lønnskostnader - sammenlignet med f.eks land i Øst-Europa og Asia, men noen store planer om utflagging av bedrifter har undersøkelsen ikke avdekket. Det som imidlertid understrekes av mange bedriftsledere er at utviklingen går veldig raskt, og endringer kan komme før en aner det. Dette har f.eks bedrifter som har slått seg sammen med andre, eller fått nye eiere i året som gikk, særlig fått erfare.

5.4: Sterke og svake sider - vurdert av Elevrådet ved Dalane videregående skole

Elevrådet ved Dalane videregående skole trakk fram sin egen skole, da de ble bedt om å finne fram til sterke sider ved dalaneregionen. De var også positive til Dalane som et sted å være barn - naturen var fin, det var mange fritidstilbud, det var trygt og stabilt, lite kriminalitet - og kommunene fikk ros for å ta de unge på alvor med sin satsing på barn og unges kommunestyre. Av andre positive trekk trakk elevrådet fram naturressene, som fisk, stein og jordbruket - de så at det var billigere å bo i Dalane fordi tomtene kostet mindre enn i Stavanger, og det var bra at det var et sykehus i regionen.

Listen over svake sider ble ikke noe kortere, og elevene var bekymret for at Dalane skulle bli en region folk flyttet fra. De mente å se det for deler av regionen allerede, og hadde lite tro på at det var en utvikling det var mulig å snu. På spørsmål om de trodde ungdom ville flytte ut av Dalane, svarte 13 av 22 at de mente det. Til oppfølgingsspørsmålet om de selv kom til å flytte

fra Dalane , var det imidlertid bare 9 som svarte bekreftende. Flertallet av deltakerne var heller ikke villige til å gå med på at det bare var jobb som var viktig når en valgte hvor en ville bo. Hele 14 av deltakerne mente de ville se på andre ting først.

For få jobber til høyt utdannende, dårlig kommuneøkonomi som truer viktige ungdomstiltak, prisene på kollektivtransporten og for liten variasjon i butikktilbudet var andre svake sider Elevrådet kom fram til.

Elevrådets råd til politikere og andre som skal sette strategisk næringsplan ut i livet, var å satse på utdanningstilbud - aller helst burde en få et tilbud om høyskole i Dalane - ikke for at ungdom herfra ikke skulle reise ut, men fordi det ville være bra for regionen om det kom andre hit for å utdanne seg. Billige tomter, spennende og utviklende arbeidsplasser - og bedre utnyttelse av naturressursene, var andre satsingsområder Elevrådet trakk fram.

6. Hvordan når vi målene - strategier

I et arbeid for utvikling av en region, vil det være noen veivalg som er viktigere enn andre. De representerer prioriteringer som skal bestemme hvordan kommunene og andre skal jobbe i flere år framover. I denne planen er disse veivalgene kalt "strategier" - og de er holdt opp mot de hovedmålsetningene som planen setter seg. Under hver av disse strategiene vil det bli satt opp en rekke konkrete prosjekter - i denne planen kalt "tiltak". Det er prosjekter som vil være tidsbestemt, kanskje avgrenset til bestemte fagområder eller bransjer - som skal bidra til at hovedmålene nås. For hvert tiltak er det viktig å sette konkrete, etterprøvbare mål.

6.1: Vekst

Første hovedmålsetning i SNP for Dalane er : Ungdom skal komme tilbake til Dalane etter endt utdanning

Strategier

- *Dalane skal legge til rette for at ungdom ønsker å komme tilbake etter endt utdanning*
- *Jenter skal få realisert sine evner, ønsker og drømmer i Dalane*
- *Samarbeid for å sikre regionen tilgang på kvalifisert arbeidskraft*
- *Ta imot - og utnytte - innflytternes ressurser*
- *Rammebetingelser for å sikre næringslivet vekst og økt verdiskaping*

6.1.1: Dalane skal legge til rette for at ungdom ønsker å komme tilbake etter endt utdanning

Dalane må legge til rette for at ungdom som reiser ut, ser hvilke muligheter de har for å bruke sine nye kunnskaper og nye erfaringer i hjemregionen, etter endt utdanning. Det må være jobber å få i Dalane, og de jobbene som tilbys må inkludere muligheter for etterutdanning og egenutvikling. I tillegg til arbeid, vet vi at mennesker i etableringsfasen trenger et sted å bo som ikke er altfor dyrt, de vil ha tilgang på naturopplevelser og de vil delta i - og bruke - kulturtilbud.

Det må være god kontakt og informasjonsutveksling mellom næringsliv, kommunene og ungdom i grunn- og videregående skole, slik at ungdom vet hvilket næringsliv som finnes i regionen, og hva slags utdanninger det etterspør. Det er også viktig at kontakten opprettholdes mens utdanningen pågår, ved nyhetsbrev hjemmefra, romjulistreff, muligheter for sommerjobber i hjemregionen osv.

6.1.2: Jenter skal få realisert sine evner, ønsker og drømmer i Dalane

Etablering av arbeidsplasser tilpasset den utdanningen jenter ønsker å ta, er viktige tiltak for å forhindre at de flytter for godt. Det er også viktig å sette kvinners hverdag på dagsorden - barnehageplasser, oppvekstmiljø og kulturtilbud er stikkord i den forbindelse.

6.1.3: Samarbeid for å sikre regionen tilgang på kvalifisert arbeidskraft

Innenfor noen fagfelter - både private og offentlige - er det i dag problemer med å rekruttere kvalifiserte medarbeidere. Tiltakene her vil variere mellom dagsaktuelle prosjekter - som felles markedsføring, felles annonsering av stillinger, deltakelse på yrkesmesser og gjensidig informasjon bedrifter og kommuner imellom, og mer langsiktig arbeid rettet mot ungdoms valg av utdanning. Sokndal er med i et prosjekt sammen med Suldal og Hjelmeland i regi av Fylkesmannen i Rogaland. Dette prosjektet skal stimulere til etablering av ungdomsbedrifter som ungdom i alderen 13-20 år etablerer og driver utenom skoletid. Etablererveiledning, utarbeidelse av forretningsplaner og oppnevning av mentorer for den enkelte bedrift inngår i prosjektet. Er erfaringene med dette prosjektet gode, bør lignende tiltak settes i verk for hele regionen.

6.1.4: Ta imot - og utnytte - innflytternes ressurser

Hvert år flytter det en del mennesker til Dalane fra andre deler av landet, og fra utlandet. Mange "innflyttere" til Dalane, blir engasjerte - og glade - i den regionen de slår seg ned i, og deltar aktivt i bedriftene, det frivillige arbeidet og i politisk aktivitet. Andre finner det vanskelig å komme med i det som skjer av aktiviteter, og flytter etter en kort stund. Hvis Dalane skal nå sine mål om befolkningsvekst, må det legges til rette for at de som velger å flytte hit, trives og blir. Det er både en praktisk oppgave, som kommunene langt på vei må løse, og en oppgave som handler mer om holdninger - der bedriftene, frivillige organisasjoner og enkeltmennesker i rollen som nabo og kollega kan bidra positivt.

6.2: Nyskaping

Andre hovedmålsetning i SNP for Dalane er "Dalane skal være en attraktiv region for nyskaping - i eksisterende bedrifter og for nyetablerere"

Strategier:

- *Dalane Næringshage som lokomotiv for satsingen på nyskaping i hele regionen*
- *Dalane skal utnytte sine natur- og kulturgitte fortrinn i næringsutviklingsatsingen*
- *Høyhastighetsnettet i Dalane tas i bruk for bedrifter og offentlige institusjoner*
- *Skape møteplasser/felles arena for næringsliv og kommuner i regionen*
- *Mat fra Dalane på alle fat*

6.2.1: Dalane Næringshage som lokomotiv for satsingen på nyskaping i regionen

Dalane Næringshage ble etablert i 2002, og er i ferd med å etablere seg fysisk med et bygg i Egersund. Næringshagen er organisert som et utviklingsselskap som skal arbeide for hele regionen. Nettverksbygging som grunnlag for knoppskyting og etablering av nye virksomheter, opprettelse av et tilbud om "husvære" til nyetablerere i oppstartfasen, og kontakter mot andre miljøer f.eks Rogaland Kunnskapspark, vil være tiltak under denne strategien. Regjeringen har et uttalt ønske om å øke innsatsen på forskning og utvikling i bedriftene, og har bl.a innført skattelettelsesordninger for å stimulere til dette. God kjennskap til ordningene, og initiativ til at enkeltbedrifter eller bedrifter i samarbeid setter i gang med

denne type aktivitet, vil kunne bidra til etablering av flere arbeidsplasser også i Dalane. Her kan næringshagen spille en viktig rolle.

Andre steder i landet er det i gang forsøk med "distribuerte" næringshager og inkubatorer. Dette er prosjekter der en bringer næringshagetankegangen ut av selve næringshagebygget. Målet er å skape utviklingsmiljøer – ofte innenfor portene på store bedrifter – der underleverandører, tjenesteprodusenter osv. i samspill med den store bedriften skaper utvikler nye produkter, nettverk og måter å organisere arbeidet på. I Dalane er det bedrifter både innenfor mekanisk industri og treindustri som kunne være utgangspunkt for slike prosjekter.

6.2.2: Natur- og kulturgitte fortrinn

Det vil fortsatt være av stor betydning for Dalane å videreutvikle de næringene som baserer seg på regionens fortrinn. Fiskerinæringen inkludert utstysprodusentene er et eksempel på det, steinindustrien et annet og reiseliv og turisme et tredje.

6.2.3: Høyhastighetsnettet i Dalane tas i bruk for bedrifter og offentlige institusjoner

Prosjektet "Høyhastighetsnett i Dalane" slutføres i 2002. Da vil regionen ha på plass en viktig infrastruktur som må tas aktivt i bruk. De investeringene som kommunene sammen med Rogaland Fylkeskommune og Kommunal- og regionaldepartementet har gjort, skal bidra til innsparinger i kommunene og i bedriftene, og det skal være et bidrag til å tiltrekke seg nye bedriftsetableringer til Dalane.

6.2.4: Skape møteplasser/felles arena for næringsliv og kommuner i regionen

I Dalane er det en rekke større og mindre foreninger som organiserer næringslivet. Det mangler imidlertid et felles forum, der næringsliv, kommuner og andre kan møtes og utveksle synspunkter. Dette oppleves som en svakhet og et savn, både for kommunene, regionrådet og for næringslivet og de enkelte bedrifter. En regional næringsforening som kan arbeide med større felles saker, etter mønster av Stavanger/Sandes, ville være et viktig bidrag til å avhjelpe denne situasjonen.

6.2.5: Rett fra Dalane

"Matfylket Rogaland" er i ferd med å befestes seg som et kjent begrep. Dalane har en rekke større og mindre bedrifter som enten produserer, foredler, selger eller serverer mat, og det bør være et stort potensiale i å utvikle enkeltbedrifter og nettverket dem imellom videre. Nye produkter, nye salgskanaler, felles profilering og merkevarebygging, kompetansebygging og utnyttelse av hverandres kontakter og kunnskap er stikkord for et prosjekt det tas initiativ til i regionen. Prosjektet søkes finansiert gjennom "Verdiskapingsprogrammet for mat"

6.3: Regional identitet

Tredje hovedmålsetning i SNP for Dalane er: "Dalanes regionale identitet skal styrkes"

Strategier:

- *Interkommunalt samarbeid utvides og styrkes*
- *Kulturfestivalen i Dalane*
- *Felles opptreden mot omverdenen*

6.3.1: Interkommunalt arbeid skal utvides og styrkes

Kommunene i Dalane har et betydelig regionalt samarbeid idag, men har i vedtak både i Dalanerådet og i kommunene sagt at en ønsker at dette samarbeidet skal omfatte flere

arbeidsoppgaver. Formålet med samarbeidet skal delvis være å spare penger, delvis å kunne tilby bedre kvalitet på tjenestene

6.3.2: Kulturfestivalen i Dalane

Kulturfestivalen i Dalane arrangeres annet hvert år, og har nå kommet inn som en fast post i kommunenes budsjetter. Festivalen må utvikles videre, og erfaringene fra dette samarbeidet kan overføres til andre prosjekter og fagfelter. I arrangementer som Egersundsugå, Strandspelet, Bjerkreimsmarken og Aurefestivalen kan det regionale samarbeidet styrkes.

6.3.3: Felles opptreden mot omverdenen

Felles prosjekter i regionen bidrar til styrking av "dalanefølelsen. Den samme effekt får en av å gå sammen om presentasjoner eller opptredener utenfor regionen. Dalanes deltakelse på Gladmatfestivalen i Stavanger, eller havnebedriftene i Egersunds felles markering på fiskerimesser i Norge, Danmark og Skottland er eksempler på dette.

6.4: Kompetanse

Fjerde hovedmålsetning i SNP for Dalane er: "Lær mer her "

Strategier:

- *Regionalt kompetansesenter som koordinerer/initierer etterutdanning*
- *Utbygging av flere permanente tilbud om kompetanseheving i regionen*

6.4.1: Regionalt kompetansesenter som koordinerer/initierer etterutdanning

De tilbudene om etterutdanning i form av kurs, seminarer osv. må samordnes. Det trengs flere, og mer fleksible tilbud. Bedrifter og offentlige institusjoner må få et sted de kan henvende seg for å få skreddersydde kompetansehevingsopplegg for sine ansatte. Økt bruk av bredbånd og videokonferanserom skulle tilsi at det ikke er noen grenser for hva slags utdanningstilbud som kan gies med Dalane som base.

6.4.2: Utbygging av flere permanente tilbud om kompetanseheving i regionen

Det må sikres at utdanningstilbud som er opprettet i regionen blir permanente, og det må tas initiativ til å få flere tilbud på områder der næringsliv og/eller kommunene mener det er behov for det. Samarbeidspartnere her vil være høyskolene i Stavanger og Agder, handelshøyskolen BI og organisasjoner som AOF og Folkeuniversitetet.

6.5: Profilering

Femte hovedmålsetningen for SNP i Dalane er: "Dalane skal bli bedre kjent - i og utenfor Rogaland"

Strategier:

- *Dalane.no*
- *Reiselivsplan for Dalane*
- *Aktiv markedsføring av regionen på prioriterte områder*

6.5.1: Dalane.no

Dalane.no er et nettsted der all informasjon fra Dalane vil bli lagt ut. Sidene skal "fortelle historien" om Dalane, og være et verktøy for alle som ønsker å finne fram informasjon om regionen. Sidene skal også kunne brukes av alle som skal informere om Dalane - holde et foredrag, skrive en oppgave, ha bakgrunnsinformasjon i forbindelse med annonsering av ledige jobber osv. Dalane.no vil delvis bli oppdatert fra næringssjefens kontor, delvis bli oppdatert via linkene f.eks til kommunenes hjemmesider. Dalane.no har som et av sine mål å utvikle "Dalane" som en felles merkevare.

6.5.2: Reiselivsplan for Dalane

Reisemål Syd Vest og de turistansvarlige i dalanekommunene skal utarbeide en felles reiselivsplan for Dalane. Planen vil bli samordnet med arbeidet både med landbruksplanene, med verdiskapingsprogrammet for mat og med annet profileringsarbeid som gjøres.

6.5.3: Aktiv markedsføring av regionen på prioriterte områder

Det vil alltid være behov for markedsføringstiltak i forbindelse med aktuelle saker som dukker opp. Det kan være arbeidet for å få lagt stormeieriet i Sør-Rogaland til Bjerkreim, eller initiativet for å flytte Englandsbåten fra Stavanger til Eigersund. Regionen må ha en beredskap og relevante verktøy for å kunne gjennomføre denne type ad-hoc-prosjekter på en profesjonell måte.

6.6. Infrastruktur og tilrettelegging

Sjette hovedmålsetning for SNP i Dalane er: Utbygging av nødvendig infrastruktur

Strategier:

- *Transportplan for Dalane*
- *Næringsvennlige kommuner*

6.6.1: Transportplan for Dalane

Gjeldende transportplan for Dalane har gått ut på dato. Dalanerådet har tatt initiativ overfor Rogaland Fylkeskommune om å starte rulleringsarbeidet. Dette er planlagt startet opp høsten 2003, og vil bli gjennomført i samarbeid med næringslivet i regionen.

6.6.2: Næringsvennlige kommuner

Skal Dalane vokse, må det næringslivet som finnes i regionen i dag fortsette å vokse. Noen vil kunne gjøre det innenfor sine nåværende rammer og sin nåværende organisasjon, andre vil enten slå seg sammen med andre, etablere underavdelinger, legge om drift og organisasjon osv. Kommunene og det offentlige apparatet bedriftene må forholde seg til, må kjenne næringslivets behov. Det må være lett å få kontakt og hjelp, raskt og forutsigbar saksbehandling og godt klima for dialog.

7. Tiltaksplan - SNP Dalane

Tiltaksdelen for høsten 2003 – ut 2004 følger som vedlegg til planen. Det er utarbeidet en både en kort og en noe mer omfattende versjon. De konkrete tiltakene er knyttet mot de respektive strategier. Så langt det har vært mulig er det satt opp rammer for økonomi og tid på hvert tiltak, det er også satt opp hvem som har ansvar for at tiltaket gjennomføres.

8. Finansiering

SNP for Dalane vil ikke kunne bli gjennomført uten at en rekke aktører bidrar med finansiering. Det er satt opp forslag til finansieringsplan for hvert enkelt tiltak - og det vil bli utarbeidet prosjektplaner og søknader om økonomiske midler også for tiltakene separat. Deltakerne som SND, Rogaland Fylkeskommune, Fylkesmannen i Rogaland ulike departementer, kommunene og enkeltbedrifter vil bli invitert til å delta.

9. Organisering og tidsrammer

SNP for Dalane skal rulleres om fire år. Tiltaksdelen av planen vil bli revidert hvert år, bl.a av hensyn til finansiering av de ulike tiltakene. Næringsjefens kontor vil ha ansvar for gjennomføringen av planen, og vil rapportere arbeidet til Dalanerådet. I de tiltak det er naturlig, oppretter Dalanerådet styringsgrupper som får ansvar innenfor oppsatte budsjetter.

Strategisk næringsplan for Dalane vil være et viktig utgangspunkt for utarbeidelse av Regionalt utviklingsprogram for denne delen av Rogaland.